

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ДЖЕРЕЛ ЗАГРОЗ ТА ІНШИХ БЕЗПЕКОГЕННИХ ЧИННИКІВ

У статті проаналізовано вдосконалення системи безпеки та її інформаційної складової, яка здійснюється на основі системного і комплексного аналізу реальних і потенційних загроз і небезпек, джерела загроз та інші безпекогенні чинники стосовно змістовної сутності державної політики інформаційної безпеки, вдосконалено формування понятійно-категорійного апарату цієї сфери діяльності, зокрема таких понять, як загроза, небезпека, виклик та ризик.

Ключові слова: інформаційна безпека, захист інформаційних ресурсів, безпекогенні чинники, законності розвитку інформаційних процесів, національна безпека.

О. В. Олейник

Сущность государственной политики обеспечения информационной безопасности относительно источников угроз и других безопасоногенных факторов

В статье проанализированы система безопасности и ее информационная составляющая, которая осуществляется на основе комплексного анализа реальных и потенциальных угроз, источники угроз и другие безопасоногенные факторы, усовершенствовано формирование понятийного аппарата в этой сфере деятельности, а именно угроза, опасность, вызов, риск.

Ключевые слова: информационная безопасность, защита информационных ресурсов, безопасоногенные факторы, закономерности развития информационных процессов, национальная безопасность.

О. Олійник

The essence of state policy of providing informational security as to the sources of threats and other menacing factors

The article considers that a systematic and comprehensive approach has to provide a complete understanding of the sources of threats and threatening factors concerning the substantial entity of public policy, informational safety and security as an important component of national security.

Key words: information security, information resources, information infrastructure, national security.

Постановка проблеми та її актуальність.

Незважаючи на різні погляди з питань вихідних положень, з яких доцільно починати формування та вдосконалення системи як безпеки взагалі, так і інформаційної безпеки зокрема, можна зробити наступний висновок. Безпека – є захист від небезпек. А це передбачає системний і комплексний аналіз усього спектру загроз і небезпек. Проте, в багатьох дослідженнях та нормативно-правових актах система національної безпеки структурно на першому місці має національні інтереси, у тому числі: «Концепція (основи державної політики) національної безпеки України», Закон України «Про основи національної безпеки України» та ін.

Такий підхід вважаємо цілком обґрунтованим. Разом з тим, так як сучасні реалії пов'язані з глобальною кризою і глобальними трансформаціями, то, як переконливо обґрунтовано вченими Національного інституту стратегічних досліджень, усі без винятку держави і нації будуть змушені захистити своє право і свою амбіцію бути історичним суб'єктом, гравцем і учасником нової світової архітектури. «Утвердження націй в умовах фактичного обмеження суверенітету та прискорених інтеграційних процесів, збереження та розвиток власної ідентичності та економічної спроможності – таким видається головне випробування ХХІ століття. Прогнозованість і керованість розвитку або

поглинання і розпад – такими є суворі альтернативи цього випробування» [1, с. 37].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою для України є необхідність прискорити формування комплексної системи адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки, яка розглядається як невід'ємна частина організаційно-правової системи суспільства і держави. Насамперед, залишається неврегульованою нормативно-правова база у цій сфері, організаційно-функціональна структура носить фрагментарний характер, система загальнодержавного управління та координації діяльності державних і громадських інституцій з означеної проблеми не сформована.

Отже, інформаційна безпека на початку XXI століття займає чільне місце в системі національної безпеки, є найважливішим системоутворюючим чинником усіх її складових, що обумовлює особливу актуальність щодо проведення ґрунтовних наукових досліджень.

Питання інформаційної безпеки стало предметом наукових дискусій у рамках робіт таких вчених, як: І. Арістова, І. Березовська, В. Василюк, В. Голубєв, В. Гурковський, О. Дзьобань, О. Додонов, Р. Калюжний, В. Конах, Б. Кормич, О. Литвиненко, Ю. Максименко, Г. Новицький, О. Соснін, В. Цимбалюк, О. Юдін, Р. Юсупов та ін.

До розроблення концептуальних основ інформаційного суспільства долучилися такі дослідники, як: Д. Белл, З. Бжезинський, Г. Кан, І. Масуда, А. Мінк, С. Нора, М. Постер, А. Турен, Ю. Хаяши та ін.

Питання інформаційної безпеки як частини національної безпеки України знайшло висвітлення у роботах таких вчених, як: А. Баранов, О. Білорус, А. Веселовський, О. Гончаренко, О. Данільян, І. Дюрдія, Р. Жангожа, В. Ліпкан, Д. Лук'яненко, Й. Мастяниця, Б. Парохонський, В. Тютюнник, А. Урсул, Л. Шиманський.

Проте зазначені дослідження та наукові праці містять лише фрагментарні наукові розробки у сфері забезпечення інформаційної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Сучасний досвід провідних країн [2, 3] свідчить про те, що вдосконалення системи безпеки та її інформаційної складової здійснюється на основі системного і

комплексного аналізу реальних і потенційних загроз і небезпек. Перші кроки для застосування цього підходу зроблені Україною. Так, Указом Президента України від 10 грудня 2010 року введено в дію рішення Ради національної безпеки та оборони України «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році». На підставі комплексного аналізу викликів і загроз національній безпеці передбачено впровадження комплексу заходів у зовнішньополітичній, економічній, державної безпеки, воєнної безпеки державного кордону, інформаційній та екологічній сферах [4].

Одним із найважливіших питань стосовно формування як загальної теорії національної безпеки, в тому числі її інформаційної складової, так і системи їх забезпечення, є формування понятійно-категорійного апарату цієї сфери діяльності, зокрема таких понять, як загроза, небезпека, виклик та ризик.

В. Ліпкан у дисертаційному дослідженні зазначав: «Загалом нинішні дослідники проблем національної безпеки не дійшли згоди стосовно виокремлення і обґрунтування чітких критеріїв щодо віднесення та ідентифікації тих чи інших явищ і подій: чи то загроз, чи то небезпек, чи то викликів, чи то ризиків». Автором проаналізована класифікація напрямів та ієрархії безпекогенних чинників, обґрунтованих у наукових працях. Він розглядає погляди трьох груп дослідників [5, с. 47].

Перша, що виокремлює три елементи системи небезпек, об'єднані в такі групи: небезпеки, ризики і загрози. Так, М. Алешенков і Б. Родіонов визначають: небезпеку як можливі або реальні явища, події і процеси, здатні нанести часткову шкоду або навіть знищити людину, соціальну групу, народ, суспільство, державу і людську спільноту; ризик – можливу небезпеку невдачі дій, що вживаються, або самі дії, пов'язані з такою небезпекою; загроза – небезпека на стадії переходу з можливості в дійсність.

До першої групи дослідників В. Ліпкан відносить інтерпретацію видів загроз російським дослідником П. Беловим, який визначає наступну тріаду: небезпека – загроза – виклик. Причому небезпека розуміється як можливість спричинення шкоди, загроза – вже діюча небез-

пека, а виклик – вияв загрози, який потребує відповідного реагування.

Друга група дослідників пропонує розрізнити чотири елементи системи небезпек: ризик – виклик, небезпека, загроза. Зокрема, В. Манілов пропонує таку класифікацію системи небезпек: ризик – існування або можливість виникнення ситуації, за якої формуються передумови протидії реалізації національних інтересів та забезпечення національної безпеки; виклик – протидія здійсненню національних інтересів і цілей та ін.; небезпека – завдання шкоди важливим національним інтересам і національній безпеці в обмежених (локальних) масштабах; загроза – безпосередня загроза життєво важливим національним інтересам і національній безпеці, яка виходить за локальні межі і стосується суверенітету, територіальної цілісності, державності та ін.

До третьої групи дослідників за умовною класифікацією В. Ліпкана належать ті дослідники, які виокремлюють п'ять і більше елементів безпекогенних чинників. Так, В. Ярочкін пропонує наступну ієрархію загроз: надзвичайні ситуації – кризові ситуації – критичні стани – загрози – дестабілізуючі чинники.

В. Ліпкан наводить і пропозиції, як він висловлює, і нечисельних українських дослідників, зокрема Н. Нижник, Г. Ситника, В. Білоуса, які пропонують, щоб загрози передували ризик, а небезпеці – виклик.

Автор дисертаційного дослідження В. Ліпкан на підставі аналізу моделі концептуальних підходів до визначення поняття «загроза», вважає, що зміст цього поняття дає можливість з'ясування всього категорійного ряду безпекогенних чинників. На його думку: «Загроза може бути виражена як офіційно, так і неофіційно, причому як безпосередньо об'єкту, так і через третю сторону. Вона стає такою в момент її ідентифікації ... Необхідною умовою загрози є реальність ... Мають існувати реальні побоювання втілення у життя такої загрози. ... реальність загрози може виявлятися як характеристика самого суб'єкта загрози (постійне вчинення ним актів тероризму, диверсій, проведення інформаційних війн, можливість порушення норм міжнародного права тощо). Водночас це

не означає, що суб'єкти загрози мають наміри обов'язково довести її до виконання. Тому визначення реальності загрози є завданням складним і потребує відпрацювання цілої системи ідентифікації дестабілізуючих чинників як «загроз» [5, с. 47-63]. При цьому доцільно зауважити, що «загроза», відповідно до характеристики автора дослідження, має бути реальною, «пов'язана з наявністю побоювань щодо втілення у життя такої загрози». Водночас наведена характеристика містить і такі елементи як можливість, існування в потенції певних загроз, які можуть бути реалізовані суб'єктом загроз лише при певних обставинах, зовнішньому і внутрішньому становищі суспільства, країни, інтересів ініціатора загроз тощо. Тому ми вважаємо, що загрози національним інтересам, національній безпеці, та її складової – інформаційній безпеці, мають розглядатися як реальні, так і потенційні. Для ідентифікації безпекогенних чинників, їх розташування у категорійному ряді, визначення змістовної сутності поняття лише «загроза» недостатньо. Принциповим питанням є концептуальний підхід до характеристики такого елементу небезпек як «виклик». У праці групи авторів з участю В. Ліпкана наведено наступне визначення цього поняття: «Виклик – складний елемент загрози, прагнення одного об'єкта до протидії іншому об'єкту у реалізації його інтересів. Виклик являє собою наступну, після ризику, стадію ескалації напруження між об'єктами» [5, с. 29].

На думку Г. Ситника: «... методологічно правильнішим, а практично доцільнішим буде покладена в основу класифікації системи небезпек принципу, за яким загрози має передувати ризик, а небезпеці виклик ..., – і далі, що доцільніше розглянути наступну класифікацію системи небезпек для національних інтересів України (за зростаючою): ризик – загроза – виклик – небезпека» [6, с. 19-27]. Автор публікації висловлює незгоду з поглядами учених В. Манілова та М. Дзилева щодо структурного ряду безпекогенних чинників, які вони пропонують як ризик – виклик – небезпека – загроза. Г. Ситник запропонував своє бачення структурного ряду небезпечних чинників, проте наповнює їх змістом, аналогічним як і В. Манілов та М. Дзилев, а саме:

– ризик – існування або ж можливість виникнення ситуації, за якої формуються передумови (накопичується потенціал) протидії реалізації національних цінностей, інтересів та цілей забезпечення національної безпеки;

– загроза – безпосередня загроза заподіяння шкоди життєво важливим національним інтересам і національній безпеці, яка виходить за локальні межі й зачіпає основні національні цінності: суверенітет, державність, територіальну цілісність;

– виклик – протидія реалізації національних цінностей, інтересів та цілей, вирішенню завдань забезпечення національної безпеки у формі офіційних і неофіційних політико-дипломатичних дій, торгово-економічної експансії тощо;

– небезпека – заподіяння шкоди важливим національним інтересам і національній безпеці в обмежених (локальних) масштабах.

Підтримуючи таку класифікацію структурного ряду безпекогенних чинників, доцільно внести певні зміни до змісту і характеристик деяких із них. При цьому, безумовно, потрібно враховувати пропозиції українського дослідника О. Бодрука, погляди якого розглядає у дисертаційному дослідженні В. Ліпкан про те, що виклик умовно можна визначити як проблеми, які постійно виникають упродовж певного історичного періоду розвитку перед соціальним об'єктом, не мають чіткого механізму розв'язання і не потребують негайного втручання, що не будь-яка проблема є викликом, виклики конкретні у часі та просторі, вони існують для конкретної країни, у конкретній фазі розвитку, що виклики набувають політичного значення в міру їхнього сприйняття такими [5, с. 53].

Розглянемо пропозиції Г. Ситника щодо структурного ряду безпекогенних чинників у запропонованій ним послідовності: ризик – загроза – виклик – небезпека.

Ризик – це перший, вихідний небезпековий етап, пов'язаний з існуванням або ж можливістю виникнення ситуації, за якої формуються передумови протидії реалізації національних цінностей, інтересів та цілей забезпечення національної безпеки. З такою змістовною сутністю цього безпекогенного чиннику можна погодитися.

Доцільно також звернути увагу на те, що певний ризик існує для будь-якої країни протягом всього історичного періоду для політичної стабільності, соціально-економічного розвитку, державності тощо. Ризик завжди зумовлений, як правило, невваженістю внутрішньої і зовнішньої політики, відсутністю сталого розвитку країни та інших вад, які є наслідком недостатнього усвідомлення або ігнорування як історичних, так і сучасних реалій, пов'язаних із глобалізаційними процесами цивілізаційного розвитку, недостатнім урахуванням власних можливостей і безпекогенних параметрів навколишнього середовища. Необґрунтований ризик здебільшого породжує потенційні та реальні загрози, які можуть бути реалізовані при певних обставинах.

Загроза. Цей безпекогенний чинник доцільно розглядати як можливість потенційного і реального застосування проти як окремих суб'єктів та об'єктів, так і країни, групи країн широкого спектру негативних впливів: політико-дипломатичних, фінансово-економічних, воєнних, інформаційних тощо.

А. Логунов потенційні і реальні загрози розглядає як внутрішні, так і зовнішні. Він вважає, що потенційні загрози як безпекогенні чинники можуть бути реалізовані при наявності відповідних умов і не потребують негайних відповідних акцій по їх попередженню або нейтралізації. Потенційні загрози враховуються при розробці поточних і перспективних планів і програм. Реальні загрози потребують негайного вжиття комплексу заходів, застосування адекватних характеру загроз сил і засобів. Автор дослідження звертає увагу на те, що завжди існує різниця між реальністю і її усвідомленням, що загрози можуть бути завищеними, заниженими, надуманими [7, с. 23-26]. Наведений підхід до класифікації та ідентифікації загрози як безпекогенного чинника, який може бути застосований, заслуговує позитивної оцінки і підтримки.

Виклик – це безпекогенний чинник, який передає небезпеці і є початковим етапом її реалізації у формі негативних політико-дипломатичних, фінансово-економічних, інформаційних впливів, демонстрації військової сили та ін. Виклики мо-

жуть мати як історичні ознаки, пов'язані з певними періодами цивілізаційного розвитку, так і сучасними глобальними трансформаціями, інтересами провідних країн світу тощо.

Розглянемо більш детально зазначені проблеми.

В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень визначено п'ять груп викликів сучасності.

Перший виклик, пов'язаний з гострою конкуренцією за сфери впливу та із стратегіями інтеграції в умовах формування багатопольного світу. Ресурси розвитку (територія, надра, земля та продовольство) стають предметом боротьби окремих держав, міждержавних союзів та потужних транснаціональних компаній.

Другий виклик – поглиблення розриву між технологічно розвинутою і соціально забезпеченою Північчю та бідним, відсталим та конфліктним Півднем... Сучасні інноваційні економіки країн дедалі відкриваються у своєму розвитку від відсталих сировинних чи староіндустріальних країн і регіонів.

Третій виклик – зростаюче соціальне напруження, зокрема у регіонах, що потерпають від злиднів та нестабільності, формує третій виклик – гуманітарної катастрофи.

Четвертий виклик – підвищення конфліктності у світі, поява нових загроз безпеці – тероризму, піратства, культурного вандалізму, нових ідеологічних конфліктів. У цих загрозах віддзеркалюється вся складність нового світоустрою. І очевидним є те, що відповідь на цей виклик лише з позицій оборони та безпеки є недостатньою і навіть неможливою. Змін потребує вся система міждержавних, економічних та соціокультурних відносин.

П'ятий виклик полягає у прогресуючому, антропогенному впливі на навколишнє середовище, комерціалізації екології, загрозах нової гонитви за економічні переваги з використанням екологічних та техногенних чинників [1, с. 37–38].

Група українських вчених звертає увагу на необхідність формування адекватної стратегічної відповіді як на виклики часу, так і на ймовірні стратегії основних гравців світу та

найближчих сусідів України. Із окреслених у дослідженні геополітичних і зовнішньополітичних пріоритетів представників атлантизму та євразійства процитую лише деякі з них. Серед основних геополітичних пріоритетів заходу: 1) протидія створенню і зміцненню будь-якого геополітичного блоку чи стратегічної сили, які могли б протиставити себе західній цивілізації та сприяти формуванню нової біполярності чи антагоністичної багатопольності; 2) зміцнення НАТО і головних стратегічних осей західного світу: США – Європа, США – Близький Схід, США – Південно – Східна Азія, США – Японія; 3) обмеження впливу і експансії «месіанських» держав, у тому числі конфуціанських та ісламських, упередження переростання регіональних конфліктів у глобальні війни; 4) збереження й посилення існуючої стратегічної переваги над колишніми і потенційними супротивниками та забезпечення можливості стратегічного домінування у будь-яких регіональних чи глобальних конфліктах; 5) розбудова й поширення впливу міжнародних інститутів, які відповідають західним цінностям, забезпечення інтеграції незахідних країн у ці інститути; 6) економічна і соціокультурна експансія в інші країни, підтримка соціальних інституцій і груп, що орієнтуються на західні цінності, інтереси і стиль життя [8, с. 21–22].

У дослідженні також звертається увага на виклики, пов'язані з геополітичною стратегією Російської Федерації, серед яких: «Повернення статусу наддержави і формування нової євразійської потуги чи блоку на терені колишнього СРСР; збирання «історичних російських земель», інтеграції держав і «великих просторів» навколо РФ; нейтралізація країн Балтії і геополітична декомпозиція України (або щонайменше так звана «фінляндізація» цих країн; економічна і соціокультурна експансія в усі незалежні країни на терені колишнього СРСР, підтримка російськомовного населення, створення умов для політичного контролю і домінування РФ» та ін. [8, с. 23–24].

Стосовно адекватності засад внутрішньої і зовнішньої політики викликам сучасного цивілізаційного розвитку є слушними висновки вчених: «Світ швидко змінюється. І хоча конту-

ри майбутньої глобальної цивілізації ще не завершені, а протиріччя між основними гравцями не вирішені, Україні потрібно докласти значних зусиль та продемонструвати політичну волю того, щоб узяти повноцінну участь у цих процесах. Важливо закріпити за собою роль активного суб'єкта прийняття рішень, а не пасивного спостерігача, який лише підлаштовується до мінливої кон'юктури» [1, с. 38]. При цьому доцільно зауважити, що дуже важливим є необхідність дотримуватися конституційності внутрішньої і зовнішньої політики, особливо щодо інтеграційних її напрямів. Будь-які зміни щодо конституційного ладу України мають бути підтримані народом України як «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади».

Системний і комплексний підхід до аналізу безпекогенних чинників має передбачати врахування й історичних аспектів, насамперед певних наслідків післявоєнного устрою, «холодної» війни, політико-дипломатичного, економічного, інформаційного тощо протистояння наддержав, що призвело до розпаду СРСР. Усвідомлення тих реалій не втрачає актуальність до цього часу.

Відповіді на зазначені проблеми містить Директива Ради Національної Безпеки США 20/1 від 18 серпня 1948 року. Директивою було визначено завдання США з питань боротьби проти СРСР і комунізму, котрі, як відзначено у документі, виявляють серйозну проблему для зовнішньої політики США, що в країні існує глибока стурбованість відносно цілей і методів радянських лідерів, що політика уряду обумовлена необхідністю коректування радянської політики та зміни міжнародної ситуації, до якої вона вже призвела. Директивою було визначено завдання на мирний і воєнний час [9].

Таким чином, історичні події, пов'язані з протистоянням США і СРСР та комуністичною системою, їх наслідками потребують усвідомлення уроків, їх викликів для суверенних і незалежних країн на пострадянському просторі, у тому числі й України.

Політика США, сформульована в Директиві Ради Національної Безпеки США 20/1 від 18 серпня 1948 року, відносно суверенних і незалежних країн на пострадянському просторі,

реалізується і в сучасних умовах при підтримці й участі європейських держав.

Загальними висновками щодо такого безпекогенного чинника, яким є *виклик*, доцільно вважати, що він має як історичні основи і ознаки, так і сучасні. Вони можуть впливати із наслідків минулого протистояння між державами та коаліціями держав, а також супроводжувати сучасний етап цивілізаційного розвитку, пов'язаний з глобалізаційними процесами, кризовими явищами, прагненням наддержав, коаліціями держав та більш розвиненими країнами вирішувати власні інтереси за рахунок інтересів більш слабких країн. У внутрішньодержавному протистоянні – вирішення політичними партіями, екстреміськими та кримінальними угрупованнями власних інтересів і амбіцій за рахунок інтересів інших суб'єктів суспільства. *Виклик* є початковим етапом будь-якого конфлікту і протистояння – це ще одна особливість цього безпекогенного чинника, на якому сторона ініціатор протистояння (конфлікту) робить заяви про претензії до протилежної сторони і висуває вимоги з метою досягнення як своїх локальних, так і цілей, що виходять за локальні межі.

У випадках, якщо сторона ініціатор протистояння (конфлікту) не може досягти своїх цілей заходами і засобами на етапі безпекогенного чинника, виклик може перерости у повномасштабну реалізацію загроз, тобто призвести до етапу *небезпеки*. Отже, *небезпека* у структурі категоричного ряду безпекогенних чинників є найвищим етапом з точки зору негативних наслідків його застосування. «Небезпека» з точки зору як філологічної, так і діалектичної, є поняттям протилежним поняттю «безпека», аналогічно як добро і зло, хворий-здоровий, твердий-м'який та ін.

Таким чином, *небезпека* – це безпосередня реалізація загрози, заподіяння шкоди життєво важливим національним інтересам і національній безпеці як в обмежених цілях, так і з метою повалення конституційного ладу, порушення суверенітету, територіальної цілісності та інших великомасштабних цілей.

Висновки. Системний і комплексний підхід має передбачати повне усвідомлення джерел

загроз та інших безпекогенних чинників стосовно змістовної сутності державної політики інформаційної безпеки та її забезпечення. Джерела загроз мають бути підставою для адміністративно-правового визначення повноважень і функцій, регулювання відносин у цій сфері діяльності, формування системи організаційного забезпечення інформаційної безпеки.

Доцільність усвідомлення і закріплення у відповідних політико-правових рішеннях усього спектру загроз і небезпек має важливе значення як для забезпечення національної безпеки, так і інформаційної безпеки України. Наведене підтверджує і досвід провідних країн світу: ЄС [2], США [3] та ін. Лише на основі окреслених і усвідомлених безпекогенних чинників (ризиків, потенційних і реальних загроз, викликів і небезпек) можна сформувати систему безпеки, протидіяти та нейтралізувати реалізацію проти України різних за змістом і спрямованістю небезпек. А також дуже важливим є усвідомлення державними і громадськими інституціями елементарних вихідних настанов: від кого і від чого необхідно захищатися, проти кого здійснювати оборону або наступальну інформаційну війну та впроваджувати інші заходи протидії. А це дає змогу визначити сили, засоби, заходи для протистояння з ініціаторами застосування проти України будь-яких безпекогенних чинників.

Література

1. *Експертна доповідь* НІСД «Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації» / укладач А. В. Єрмолаєв. – К.: НІСД, 2010. – 128 с.

2. *Стратегическая концепция обороны и безопасности членов НАТО* / Принята главами государств и правительств в Лиссабоне // 2000. – 2010. – 26 нояб.

3. *Леваков А.* Информационная безопасность США: проблемы и решения / А. Леваков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://freelance4.narod.ru/IS_USA.htm.

4. *Про рішення* Ради національної безпеки і оборони України від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році»: Указ Президента України

від 10 грудня 2010 р. № 1119/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.raindow.gov.ua/documents/277.html.PrintVersion/>

5. *Ліпкан В. А.* Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / В. А. Ліпкан. – К., 2008. – 643 с.

6. *Ситник Г.* Методологічні аспекти формування понятійно-категорійного апарату національної безпеки / Г. Ситник // Вісник УАДУ. – 2000. – № 2. – С. 19-27.

7. *Логунов А. Б.* Региональная и национальная безопасность: учеб. пос. / А. Б. Логунов. – М.: Вузовский учебник, 2009. – 432 с.

8. *Україна 2000 і далі: геополітичні інтереси та сценарії розвитку: монографія* / кол. авт.: О. М. Гончаренко (кер.), Б. О. Парахонський, Р. Н. Жангожа та ін. – К.: НІСД, 1999. – 384 с.

9. *Директива* Ради національної Безпеки США 20/1 від 18 серпня 1948 р. // Thomas H. Etzold and John Lewis Gaddis, eds., *Containment: Documents on American Policy and Strategy, 1945 – 1950* /pages 172-203 / пер. Директиви з англ. О. Олійника [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sakvo.ru/nick/nsc201/html>.

References

1. *Ekspertna dopovid' NISD «Ukraina XXI stolittja. Strategija reform i suspil'noi konsolidacii»* / ukladach A. V. Ermolaev. – K.: NISD, 2010. – 128 s.

2. *Strategicheskaja koncepcija oborony i bezopasnosti chlenov NATO* / Prinjata glavami gosudarstv i pravitel'stv v Lissabone // 2000. – 2010. – 26 nojab.

3. *Levakov A.* Informacionnaja bezopasnost' SSHa: problemy i reshenija / A. Levakov [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://freelance4.narod.ru/IS_USA.htm.

4. *Pro rishennja* Radi nacional'noi bezpeki i oboroni Ukraini vid 17 listopada 2010 roku «Pro vikliki ta zagrozi nacional'nij bezpeci Ukraini u 2011 roci»: Ukaz Prezidenta Ukraini vid 10 grudnja 2010 r. № 1119/2010 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.raindow.gov.ua/documents/277.html.PrintVersion/>

5. *Lipkan V. A.* Administrativno-pravovi osnovi zabezpechennja nacional'noi bezpeki Ukraini: dis.

... d-ra jurid. nauk: 12.00.07 / V. A. Lipkan. – K., 2008. – 643 s.

6. *Sitnik G.* Metodologichni aspekti formuvannja ponjatijno-kategorijnogo aparatu nacional'noi bezpeki / G. Sitnik // *Visnik UADU.* – 2000. – № 2. – S. 19-27.

7. *Logunov A. B.* Regional'naja i nacional'naja bezopasnost': uceb. pos. / A. B. Logunov. – M.: Vuzovskij ucebnyk, 2009. – 432 s.

8. *Ukraina 2000 i dali: geopolitichni interesi ta scenarii rozvitku: monografija / kol. avt.: O. M. Gon-*

charenko (ker.), B. O. Parahons'kij, R. N. Zhan-
gozha ta in. – K.: NISD, 1999. – 384 s.

9. *Direktiva* Radi nacional'noi Bezpeki SShA 20/1 vid 18 serpnja 1948 r. // Thomas H. Etzold and John Lewis Gaddis, eds., *Containment: Documents on American Polisu and Strategu, 1945 – 1950* / pages 172-203 / per. Direktivi z angl. O. Olijnika [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.sakvo.ru/nick/nsc201/html>.